

Skyddar vi ålen tillräckligt bra?

Situationen för ålbeståndet är svår och osäker. För tolv år sedan antogs en europeisk handlingsplan för att skydda ålen. Nu är det dags att se över vad som har gjorts, hur långt vi har nått, samt att överväga nästa steg. Är den europeiska ålen tillräckligt skyddad?

Alltsedan 1960-talet har fångsterna av ål minskat konstant. I Europa som helhet har de fallit från över 20 000 ton per år på 1950-talet, till högst 2 500 ton idag. I Sverige har fångsterna minskat från cirka 2 500 ton under 1950-talet, till mindre än 300 ton under senare år. Efter 1980 har situationen försämrats dramatiskt, då nyproduktionen av ung ål från havet kraschat och minskat med runt 15 procent årligen, trettio år i rad! Denna nedgång har setts över hela Europa. Problemet att hantera, skydda och återhämta

ålbeståndet är alltså ett gemensamt, europeiskt problem.

Skyddsåtgärder sattes in

Redan 1850 var människor medvetna om att ålbeståndet minskade, och olika åtgärder vidtogs för att mildra eller kompensera för nedgången. I början av 1990-talet blev behovet av att skydda ålen akut. I flera år diskuterades olika lösningar, men skyddsåtgärder som passade i ett land kunde vara omöjliga eller ineffektiva att tillämpa i ett annat. År 2007 antogs slutligen ett europeiskt handlingsprogram som krävde att alla

FOTO: MIRO NOVAK/SHUTTERSTOCK

EU:s medlemsstater skulle utveckla en nationell ålförvaltningsplan anpassad till lokala förhållanden. Alla handlingsplaner har ett gemensamt mål, nämligen att minska mänsklig påverkan på ålen, för att på så sätt möjliggöra en återuppbyggnad av beståndet.

Många hot mot ålen

Orsaker till nedgången i ålbeståndet är många, däribland kommersiellt fiske och fritidsfiske, föroreningar, vandringshinder vid vattenkraftsanläggningar, parasiter och sjukdomar, skarv och andra predatorer samt klimatförändringar. Ålförvaltning är inte en enkel fråga, och de nationella ålförvaltningsplanerna måste beakta alla dessa faktorer.

Framgångsrik ålpolitik...

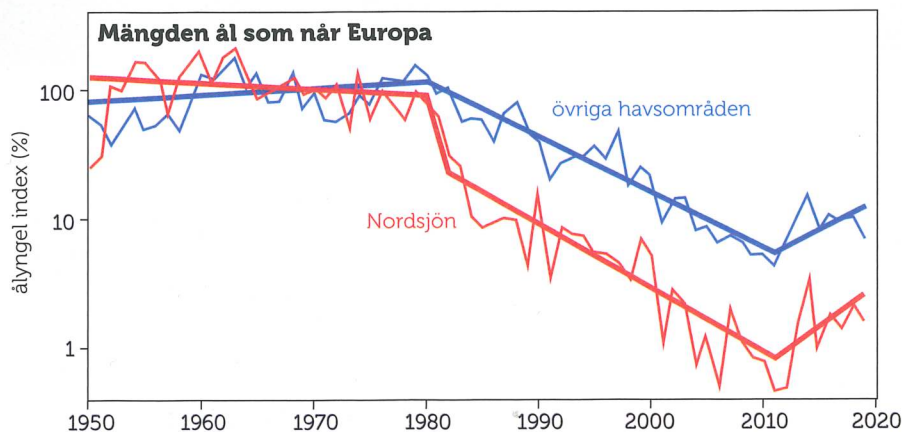
Idag, 2019, är EU:s ålpolitik en framgång. Medvetenheten om situationen växer, skyddsåtgärder vidtas över hela Europa, och debatten om orsaker, tillgängliga alternativ och potentiella konsekvenser har lett till ökat intresse för ålens öde. Varför blev då ålförordningen och handelsrestriktioner framgångar, när tidigare förvaltningsförsök misslyckats? Först och främst är EU:s ålförordning en samordnad skyddsplan som omfattar hela Europa. Samtidigt har ansvaret för att genomföra skraddarsydd åtgärder lämnats till länderna själva. Ålförordningen förespråkar ett brett angreppssätt som tar upp fiske (lagligt och olagligt, kommersiellt och fritidsfiske), miljörelaterade frågor, vattenkraft och annat som kan påverka.

... med kvarstående problem

Tio år efter starten är det dock tydligt att genomförandet av EU:s ålförordning och handelsrestriktionerna lider av vissa problem. Fisket har minskat, men åtgärder som inte är direkt fiskerelaterade är mycket svårare att genomföra, exempelvis sådant som rör vattenkraft och föroreningar. Sedan 2010 är det inte tillåtet att importera eller exportera ål till eller från EU. Europa har dock en öppen inre marknad, där unga ålar som fångas i ett land ganska enkelt kan transporteras vidare till ett annat EU-land och sedan transporteras vidare ut ur EU. Den illegala exporten av glasål uppgår till 25 procent av alla vilda glasålar. Ålsmuggling till Asien är nu Europas största viltbrott, räknat i pengar. Trots att handeln över EU:s yttre gränser har stängts visar den omfattande smugglingen att något mer behöver göras.

Lång väg kvar att gå

År 2007 fattades det politiska beslutet i Bryssel om att värna ålen och 2009 skyddades de allra första ålarna (blankålar). År 2011, det vill säga efter två års vandringsring till och från lekområdet, skulle den första positiva effekten kunna ses. Det var exakt vad som observerades! Sedan 2011 har den trettioåriga nedgången för invandring av glasål till Europa förvandlats till en svag ökning. Även om beståndet fortfarande bara utgör en liten del av vad det varit, så indikerar ökningen att skyddsåtgärderna har en positiv inverkan. Och det indikerar att komplexa problem kan vändas, även om de involverar hela Europa med alla dess politiska motsättningar.

⤴ Mängden ål som kommer till den europeiska kontinenten har stadigt gått ner sedan 1980. Runt år 2011 kan man börja skönja positiva effekter av insatta åtgärder. Observera att skalan på den vertikala axeln är logaritmisk.

KÄLLA: ICES 2019.

FOTO: WILLEM DEKKER

⤴ Glasål vid den nederländska kusten 1958. Fram till 1980 var ett överflöd som detta normalt. Sedan minskade invandringen av glasål till Europa gradvis.

Vi har hittills bara sett några få år med en uppåtgående trend, och det kommer att ta kanske trettio år eller mer att uppnå en tillräcklig återhämtning. Dessutom måste vi inse att skyddet för ålen på många områden inte är tillräckligt kraftfullt. Men det är samtidigt hoppfullt att återväxten av ung ål från lekområdet är så positiv som man kunde förvänta sig.

Denna positiva bild uppmanar alla inblandade parter att med kraft gå vidare med åtgärder som ytterligare förbättrar ålens överlevnad, och det i hela Europa. Om vi lyckas med det så finns det gott hopp om att återväxten av ung ål fortsätter att öka! ?

TEXT OCH KONTAKT:

Willem Dekker och Håkan Wickström,
Institutionen för akvatiska resurser, SLU.

hakan.wickstrom@slu.se

⤴ Att hålla i ålens stjärt är inte enkelt, och inte heller att få länder att jobba mot samma mål när det gäller förvaltning av ålbeståndet. Det senare ser dock ut som om det är på väg att lyckas.

BILDEN VISAR EN DETALJ UR MÅLNINGEN "NEDERLÄNDSKA ORDSPRÅK" AV PIETER BRUEGEL DEN ÄLDRE 1559.

HISTORIEN OM DET EUROPEISKA ÅLFISKET

FOTO: CREATIVE COMMONS LICENSE 2.0

För drygt hundra år sedan förekom ål i alla floder, sjöar, diken och våtmarker i hela Europa. Ålen gav småskaliga jordbrukare en välkommen källa till protein och fett.

I slutet av 1800-talet började vattenkraften blockera vandringsvägen av ung ål, och olika föroreningar störde även ålens reproduktion. Detta ledde till att det småskaliga ålfisket till stor del försvann.

I början av 1900-talet flyttades fisket till sjöar nära kusten, och nya och större fiskeredskap utvecklades. Samtidigt etablerades stora ålfiskeföretag på kontinenten, och vår kustfiskade ål exporterades till Tyskland. Dessutom började ålen att rökas istället för att torkas eller saltas. Den var då inte längre bara billig fattigmansmat, utan blev en lyxprodukt för rika stadskunder.

Ålbeståndet minskade stadigt, men fram till 1960-talet kom kompensering, modernisering och ett utvidgat fiske att effektivisera det minskande beståndet. Ålfisket bedrevs framgångsrikt, och man var knappast medveten om den framtida utvecklingen.

ÅLENS KOMPLICERADE LIVSCYKEL

Den europeiska ålen *Anguilla anguilla* finns i hela Europa, norra Afrika och i Medelhavsområdet. Det är samma population i hela utbredningsområdet. Vad man vet finns de minsta larverna bara i Sargassohavet, nära Bermuda, men man vet inte exakt var. Varken ålens lek eller ägg har kunnat observeras i naturen. Larverna driver sedan med den varma Golfströmmen till Europa, där de förvandlas till runda och genomskinliga glasålar som stiger upp i floderna under vinter och vår. Sedan börjar det mörkfärgade gulålstadiet, när de äter och växer. I Östersjön är det gulålar som stiger upp i floderna.

Den största ålen som observerats var 133 cm och den äldsta 85 år. Födan består av insekter, maskar, sniglar och snäckor, kräftdjur och fisk, men inte as. Hanålar blir könsmogna efter 2–15 år då de är mellan 30–45 cm, honålar efter 3–50 år, när de är 70 cm eller mer. I Östersjön finns nästan uteslutande honålar. Så snart ålar närmar sig könsmognad kallas de blankålar. Blankålar vandrar tillbaka till havet på hösten och försvinner sedan på väg mot leken i Sargassohavet.

